Lakatos Artur
Egyiptom és a változó Közel-Kelet

Robert Bowher: Egypt and the Politics of Change in the Middle East

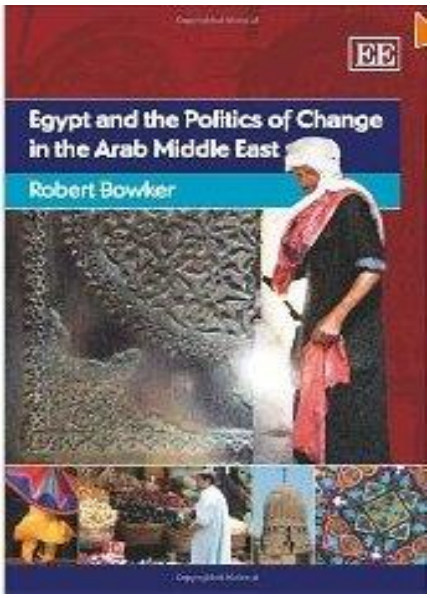

Az arab világban jelenleg zajló folyamatok valószínű, hogy hosszú távra is hatást gyakorolnak a térség biztonságára is. Ezért tudni, hogy miként látják ezeknek az összetett, ugyanakkor nyugati ember számára talán megnyilvánulásaiban egyszerű, valójában azonban a mozgatórugóit tekintve nagyon is bonyolult folyamatoknak a dinamizmusát olyan szakemberek, mint Robert Bowher, aki a Canberrai Egyetem arab-iszlám tanulmányok központjának a professzora. Bowher professzor korábban 35 éven át Ausztrália nagykövete volt több arab országban. Egyiptomba is szolgált, így információinak jelentős része első kézből is származik, ezeket is azonban képes a szakember szemével elemezni és értékelni.

Új könyve legelső sorban az Egyiptomban a közelmúltban lezajlott események, valamint a jelenleg is zajló társadalmi folyamatok magas szintű és jól megérthető szintézise akar lenni, és ugyanakkor ennél valamivel több is: számára ugyanis az arab világ sokszínű, mégis egységes egész is, és az egyiptomi események elválaszthatatlanok az egész arab világban zajló eseményektől. Ennek megfelelően fontosnak találja azt is, hogy az egyiptomi események mellett állandóan ismertesse a Közel-Kelet és Észak-Afrika kacsolódó eseményeit is, valamint a szélesebb értelemben a nagyvilágban zajló olyan eseményeket, folyamatokat, amelyek hatást gyakorolnak az egész arab világra.

Struktúráját tekintve a könyv hat nagy, átfogó jellegű tematikus részre tagolódik, amelyek a változatos témák következtében szintén több fejezetre oszlanak.

Az első rész bevezető jellegű, amely a kortárs arab világ problémáit, politikai-társadalmi elemeit veszi nagyító alá. A szerző hangsúlyozza, hogy az arab Közel-Keletre (ez ő megfogalmazása), szűkebben a muzulmán arabok által lakott egykori európai, elsősorban francia gyarmatokra némileg más társadalmi-kulturális szabályok érvényesek, mint az európai hatalmak által igazából soha nem gyarmatosított térségre. Érvényes ez a jelenkori globalizációs folyamatok tükrében is – természetesen nagyvonalakban, általánosságban megközelítve – hiszen például a nyugati kultúrából származó elemek hatása kimutatható az arab társadalmakban. Más ezekben az országokban a hozzáállás olyan kérdésekben, mint az állam szerepe és hagyományos hierarchikus struktúra, a nők szerepe a társadalomban, az egyetemi oktatás szerepe, az állam szociális érzékenysége iránti igény, stb.

A második rész egyfajta történelmi áttekintés az arab világról, szintetikus formában és napjaink realitásainak tükrében nézve. Így kerül vizsgálat alá az

arab kormányok és a vezető államférfiak, a hadsereg, a középosztály szerepe. Kitér például az általa „miworldist”-oknak nevezett, a nyugati kultúra és szubkultúra által érintett rétegekre is.

A harmadik rész az egyiptomi reformfolyamatokra koncentrál. Nagy figyelmet fordít az egyiptomi gazdaság helyzetére, annak mind az erős (befektetések, kiaknázatlan potenciál), mind a gyenge oldalaira (munkanélküliség , szegénység), Vizsgálja az emberi jogok tiszteletbe nem-tartását, és egy külön alfejezet foglalkozik itt a Muzulmán Testvériség internes (blogger) tevékenységével. Megfogalmazza és rendszerezi azokat a problémákat, amelyek valószínűleg felmerülhetnek majd Gamal Mubarak utáni Egyiptomban.

A negyedik rész mintegy vargabetűként visszakanyarodik az első rész tematikájához, de más megközelítésben: ezúttal a globalizációnak nem az arab társadalomhoz, hanem magához a muzulmán valláshoz való viszonyulását tárgyalja, ezzel mintegy különválasztva a két fogalmat. A témában kutató szakemberek számára talán éppen ez a fejezet a legértékesebb és leghasznosabb.

Az ötödik fejezet az arab világban lehetséges reformfolyamatokat és ezek kilátásait tárgyalja a pénzügyek, üzleti szféra, intézményi átalakulások stb. folyamatainak tükrében. Két esettanulmányt is közöl, melyekben két általa különösen érdekesnek tartott társadalmi csoportot mutat be: a kairói sátorkészítő mesteremberekét, valamint a jordániai, sínai félszigeti és egyiptomi beduinokét.

A hatodik és egyben befejező egység áttekintő, összefoglaló jellegű, a tematikáját illetően mégis rendkívül változatos. Mozaikjellegű, a sok rövid, eltérő témájú esettanulmány mégis egységes egész képet a figyelmes és érdeklődő olvasó számára. Az zsidó–palesztin viszony, a szíriai állam és a benne rejlő veszélyek és lehetőségek, az iszlám reformja és egyéb hasonlóan érdekes témákat tárgyal ez a fejezet, dióhéjban. A szerző következtetései ugyancsak általánosak és komplexek is egyben: nem lehet az arab világot egyoldalúan, egyetlen egy szemszögből nézni. Az arab világ változik, veszélyeket és lehetőségeket egyaránt hordoz magában. Pozitívum mindenképpen az, hogy minden vita és folyamatos összecsapás ellenére, amely magában foglalja egy izraeli–palesztin háború lehetőségét is, mégis csak jelentősen csökkent ennek valószínűsége. Ugyanakkor azonban – véleményünk szerint is – az Egyesült Államoknak rendkívül óvatos politikát kell folytatnia ahhoz, hogy a térség eseményei ne vegyenek katasztrofális irányt a közeljövőben.

Robert Bowher: *Egypt and the Politics of Change in the Middle East.* Edward Elgar Publishing, 2010, 225 old. ISBN-10: 1848448651